

MUZEUM HISTORYCZNE
MIASTA KRAKOWA

WYSTAWA

„URNY NA KOPIEC MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO“

MARZEC—KWIECIEŃ 1991

„KRZYSZTOFORY“, RYNEK GŁÓWNY 35

MUZEUM HISTORYCZNE
MIASTA KRAKOWA

WYSTAWA

„URNY NA KOPIEC MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO“

MARZEC—KWIECIEŃ 1991

„KRZYSZTOFORY“, RYNEK GŁÓWNY 35

MUSEUM HISTORYCZNE
MIASTA KRAKOWA

WYSTAWA

"UNIT NA KOPIEC MARSZAKA PRUSKIEGO"

OPRACOWANIE MERYTORYCZNE WYSTAWY I TEKST FOLDERU –
MGR JANUSZ T. NOWAK
OPRACOWANIE PLASTYCZNE WYSTAWY – MGR WITOLD TURDZA

6 sierpnia 1934 r., w dwudziestolecie wymarszu I Kompanii Kadrowej, rozpoczęto uroczyste prace przy sypaniu Kopca Marszałka Piłsudskiego na Sowińcu. Krakowowi przybyła pamiątka symbolizująca odzyskanie niepodległości. Złożono w ten sposób hołd pokoleniom Polaków, tym które walczyły o wolność naszego kraju, szczególnie w czasie powstań narodowych, oraz tym, które tę wolność wywalczyły w latach 1914–1921.

Podczas sypania Kopca przyjechało do Krakowa tysiące delegacji ze wszystkich stron Rzeczypospolitej i z zagranicy, aby czynnie włączyć się do tej pracy. Gazety obszernie informowały o postępach robót, zamieszczały wiele fotografii; widzimy na nich przy pracy harcerzy, kombatanatów, żołnierzy, osoby cywilne, dostojników państwowych, nawet dzieci. Równocześnie przywożono urny z ziemią pobranymi z pól bitewnych, z grobów naszych bohaterów, z terenów działalności różnych instytucji państwowych i społecznych. Można bez przesady stwierdzić, że niewiele miejsc na kuli ziemskiej, w jakiś sposób związanych z historią Polski, zostało pominiętych podczas tych uroczystości.

Ziemię wsypywano do wznoszonego Kopca, a urny, których było ponad 3000 sztuk, eksponowano od 19 marca 1936 r. na specjalnie urządzonej wystawie w budynku dawnego odwachu przy wieży ratuszowej. Były one wykonane z różnego rodzaju materiałów, posiadały też różną wartość artystyczną. Obok okazałych urn, projektowanych przez dużej klasy artystów, wykonanych przez uznane firmy, np. odlewnicze, były też urny proste, zrobione przez amatorów. Ale najważniejsza i godna podkreślenia była ich wymowa symboliczna, niezależnie od wspomnianych wartości. Garści ziemi w nich przywiezione, wsypane do Kopca, spowodowały, że miejsce to zaczęto nazywać Mogiłą Mogił.

Po II wojnie światowej nieodpowiedzialni ludzie, sprawujący akurat władzę, doprowadzili do zburzenia krakowskiego odwachu. Warto wspomnieć, że był to pierwszy skrawek wolnej Polski, na którym powiewały biało-czerwone sztandary po latach zaborów, w październiku 1918 r. W grudniu 1946 r. pracownicy Muzeum Historycznego Miasta Krakowa przejęli niewielką ilość urn ze... składnicy złomu.

Zgodnie też z nową rzeczywistością polityczną władze rozpoczęły celową dewastację Kopca – zniszczono system odwadniający co spowodowało, dzięki spływającej wodzie deszczowej, liczne wyłobienia w zboczu, przy pomocy czołgu ściągnięto w 1953 r. ze szczytu granitową płytę z wyrzeźbionym Krzyżem Legionowym, przez co powstała znaczna wyrwa na Kopcu, wreszcie zalesiono Kopiec i jego najbliższe

otoczenie, tak że znikł on z panoramy Krakowa. Dopiero w latach 70-tych dewastacja tego zabytku została wstrzymana, dzięki zdecydowanej postawie społecznej, przede wszystkim Związku Legionistów Polskich i specjalnie utworzonego Komitetu Opieki nad Kopcem Piłsudskiego.

W zbiorach Muzeum Historycznego Miasta Krakowa przechowuje się 42 urny. Żadna z nich, niestety, nie jest kompletna, brak większości pokryw oraz niektórych zdobień. Do tej pory kilka z nich było sporadycznie pokazywanych na wystawach czasowych. Po raz pierwszy mogło to nastąpić dopiero w kwietniu 1981 r. na wystawie pt. „Kopiec Józefa Piłsudskiego – Kopiec Niepodległości, wczoraj – dziś – jutro”, zorganizowanej przez Związek Legionistów i Komitet Opieki nad Kopcem. Obecnie prezentujemy wszystkie urny, wzbogacając wystawę materiałem zdjęciowym, prasą, różnego rodzaju pamiątkami z okresu sypania Kopca. Pokazujemy też makietę Kopca wraz z jego otoczeniem, wykonaną przed II wojną, która również znalazła schronienie w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa.

Oto wykaz miejsc, z których pobrano ziemie do urn przechowywanych w Muzeum:

1. Pole bitwy pod Ostrołęką 26 maja 1831 r.
2. Mogiła Jana Kilińskiego oraz mogiła Pięciu Poległych podczas manifestacji patriotycznej w Warszawie 27 lutego 1861 r. (Cmentarz Powązkowski w Warszawie).
3. Mogiła powstańców styczniowych na cmentarzu w Sokalu.
4. Pobojojiska Powstania Styczniowego: Górki, Krzykawka, Płock, Przebórz, Radziwiłłów, Sypółka, Tuczapy, Tyszowce, Żyrzyn.
5. Stoki Cytadeli w Warszawie, gdzie 5 sierpnia 1864 r. Rosjanie powiesili członków ostatniego rządu powstańczego na czele z Romualdem Trauguttem.
6. Stok Generała Mariana Langiewicza w Skarżysku-Kamiennej.
7. Cmentarz w Grybowie.
8. Mogiła powstańców styczniowych w Łazach koło Zawiercia.
9. Pobojojisko Kaźmierówka koło Zawiercia z okresu Powstania Styczniowego.
10. Grób powstańców styczniowych na cmentarzu w Drohobyczu.

11. Bezdany koło Wilna – miejsce udanego napadu członków Organizacji Bojowej pod dowództwem Józefa Piłsudskiego na rosyjski pociąg pocztowy 26 września 1908 r.
12. Dom przy ul. Dobrego Pasterza 54 w Krakowie, gdzie przed I wojną światową mieściła się szkoła strzelecka.
13. Mogiły członków „Zarzewia” i Polskich Drużyn Strzeleckich z Cmentarza Powązkowskiego w Warszawie.
14. Miejsca walk legionistów Józefa Piłsudskiego w 1914 r.: Opatowiec, Czarkowy, i w 1915 r.: Skowronno, Sobowice.
15. Karasin koło Kowla – miejsce kwaterowania Józefa Piłsudskiego i Legionów Polskich podczas kampanii na Wołyniu 1915–1916 r.
16. Groby bojowników o niepodległość z ziemi rzeszowskiej.
17. Pobojowiska Oddziału Murmańskiego zorganizowanego w północnej Rosji w 1918 r.
18. Pobojowiska w Białowieży.
19. Mogiły żołnierzy 1920 r. na cmentarzu w Kobyłce.
20. Dąb księdza Jakuba Falkowskiego w Warszawie, założyciela Instytutu Głuchoniemych w 1817 r.
21. Od pracowników Śląskich Zakładów Elektrycznych.
22. Od pracowników Klubu Sportowego Manufaktury Widzewskiej.
23. Od hutników śląskich.
24. Od 16 Pułku Piechoty stacjonującego w Tarnowie.
25. Tereny pracy pomiarowej oficerów i pracowników Wojskowego Instytutu Geograficznego.
26. Tereny wszystkich lotnisk polskich.
27. Od gminy Żurów (powiat Rohatyn).
28. Od PW Leśników Okręgu Pomorskiego.
29. Od Gminy Opoczyńskiej.
30. Góra Szwedzka w Żarnowie.
31. Grób Generała Włodzimierza Krzyżanowskiego na cmentarzu Greenwood w Nowym Jorku (USA).
32. Groby Weteranów Armii Polskiej na cmentarzu w Detroit (USA).
33. Groby osadników polskich na cmentarzu Meriden (USA).
34. Savannach – miejsce śmierci Generała Kazimierza Pułaskiego (USA).
35. Od Polonii z Jamaica, Nowy Jork (USA).
36. Mogiły pionierów polskich na cmentarzu w Ware Mass (USA).

Do pozostałych urn nie znaleziono, jak dotąd, danych pozwalających określić ich pochodzenie.

Po II wojnie światowej powrócono z inicjatywy wspomnianego już Związku Legionistów Polskich oraz Komitetu Opieki nad Kopcem do tradycji sypania ziem do Kopca Marszałka. Zwłaszcza, że nowa wojna, a także czasy późniejsze, wpisały w historię kolejne miejsca zroszone krwią Polaków. Uroczystości te odbyły się: 22 marca 1981 r. (15 ziem), 4 października 1981 r. (34 ziemie), 2 października 1983 r. (10 ziem), 20 maja 1984 r. (10 ziem), 18 maja 1985 r. (24 ziemie, w tym ziemia z Katynia), 16 października 1988 r. (23 ziemie), 16 września 1989 r. (3 ziemie).

1. Weterani Powstania Styczniowego wsypują ziemię z pobojuwisk powstańczych do Kopca 5 maja 1936 r.

2. Od lewej: urna z ziemią z mogił członków „Żarzewia” i Polskich Drużyn Strzeleckich (Cmentarz Powązkowski), z Karasina, z grobów bojowników o niepodległość z ziemi rzeszowskiej.

3. Urny od Polonii amerykańskiej, od lewej: z grobu Gen. Krzyżanowskiego w Nowym Jorku, z grobów Weteranów Armii Polskiej w Detroit, z grobów osadników polskich w Meriden.

4. Fragment wystawy urn w budynku odwachu przy wieży ratuszowej. 1936 r.

OPRACOWANIE TECHNICZNE – BOŻENA JAROSZ